

การศึกษาเปรียบเทียบภาพสะท้อนของมารในพุทธศาสนาเถรวาทกับซาตาน
ในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก

A Comparative Study of the Reflectional Being of the Mara in
Theravada Buddhism and Satan in Roman Catholic Christianity

พระมหาทวีชัย จินา

PhramahaTawichai Jina

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Buddhism Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author, Email: tawichai_dum@hotmail.com

Received April 27, 2022; Revised June 23, 2022; Accepted: June 30, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อเปรียบเทียบภาพสะท้อนของมารในพุทธศาสนาเถรวาทกับภาพสะท้อนของซาตานในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัย ผลการวิจัยพบว่า

1) ภาพสะท้อนของมารในพุทธศาสนาเถรวาท คือ มารมีลักษณะที่ล้างผลาญความดีของมนุษย์ทั้งมวล มักจะแสดงในลักษณะที่เป็นอุปสรรคขัดขวาง ทำลายโอกาส การทำความดี การเข้าถึงธรรมของมนุษย์ เป็นผู้กระตุ้นให้มนุษย์ทำความชั่ว ทำให้มนุษย์ประมาทหลงผิดยึดติดในธรรม ทำให้หวาดกลัว เพื่อให้มนุษย์ปฏิบัติตามคำสอนด้วยความลำบาก หรือไม่ได้ปฏิบัติ

2) ภาพสะท้อนของซาตานในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก คือ ทูตสวรรค์ที่รับใช้ใกล้ชิดพระเจ้าภายหลังมีบาปเกิดขึ้นในใจจึงหันไปเป็นปฏิปักษ์กับพระเจ้า โดยการที่ผันตัวไปเป็นตัวแทนแห่งความชั่วร้ายทั้งมวล ไม่ว่าจะเป็นความชั่วร้ายทางธรรมชาติ ความชั่วร้ายทางศีลธรรม จะแสดงตนออกมาในลักษณะล่อลวง ชื่นนำ กระตุ้นผลักดันให้มนุษย์ทำความชั่ว ทำให้มนุษย์หวาดกลัว ชักนำโรคร้ายและความมืดบอดมาสู่มนุษย์ เพื่อให้ปฏิบัติตามคำสอนด้วยความลำบาก

3) ในประเด็นที่เหมือนกัน ทั้ง 2 ศาสนา มองภาพสะท้อนที่แสดงออกมาในลักษณะที่เป็นอุปสรรคขัดขวางการทำความดี เป็นแรงกระตุ้น ผลักดัน ล่อลวง ชื่นนำให้ทำความชั่ว ชักนำความมืดบอดมาสู่จิตใจ ในส่วนที่มองต่างกันเรื่องการนำโรคร้ายมาสู่มนุษย์ โดยที่พุทธศาสนาเถรวาทมองว่าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นเอง ส่วนศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกมองว่าเป็นการชักนำของซาตาน

คำสำคัญ: มาร; ซาตาน; ภาพสะท้อน

Abstract

This Research article aimed to study to compare the reflected image of Mara in Theravada Buddhism with Satan in Christianity of Roman Catholic. This is qualitative research collecting data from documentaries and related literatures. The results revealed that

1) The reflected Being of Mara in Theravada Buddhism indicates that Mara is the Tempter of the virtues of all human beings. It always presents as the obstacle or the destroyer of opportunities of doing good, merit and achievement or dhamma attainment. It urges human beings to do evils, to beguile in carelessness, to neglect the wholesome and to be attached with dhamma and terrifying human beings afar from good deeds or out of practices.

2) The reflected Being of Satan in Christianity of Roman Catholic demonstrates that Satan is angel besteding God. Afterwards, unwholesome sin occurred in his mind and making himself betrayed opponent. It always displays of represent or symbol of all evils, natural or moral. It stimulates human beings to do evils, or in dread and bring about diseases, dangers and dark blind to human being with complicating in the doctrine teaching

3) Both religions, on the same perspective, indicate reflected image as the obstacle or the destroyer of the good, urging, stimulating or defrauding human being to do evils and bringing about unwholesome dark blinded defilement to human mind. Drawing of disease to human being is on the different perspective. The point of view of Theravada Buddhism indicates that it occurs naturally but persuading of Satan, in Christianity of Roman Catholic.

Keywords: Mara; Satan; Reflectional Being

บทนำ

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันการดำเนินชีวิตของสิ่งมีชีวิตบนโลกนั้น ดำเนินไปตามวัฏฏนาการ การปรับตัว การเรียนรู้ ซึ่งในบรรดาสิ่งมีชีวิตเหล่านี้มนุษย์ถือว่าเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีพัฒนาการมากที่สุด การคิดค้นประดิษฐ์สิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม เครื่องมือในการประกอบวิชาชีพ ยานพาหนะ เป็นต้น เพื่ออำนวยความสะดวกของตน แม้ว่ามนุษย์จะพยายามทำในทุกสิ่งในการดำเนินชีวิตของตนก็ตามมนุษย์ก็ยังไม่สามารถหลีกเลี่ยงปัจจัยบางอย่างที่ทำให้ชีวิตของปกติสุข ซึ่งเมื่อประสบกับปัจจัยเหล่านี้แล้วทำให้มนุษย์พบกับความสูญเสีย พบกับความพลัดพราก พบกับความเสียใจ พบกับความขัดข้อง ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มาจากธรรมชาติบ้าง จากฝีมือการกระทำของตัวมนุษย์เองบ้าง ซึ่งการทำของมนุษย์นี้ส่วนหนึ่งเกิดจาก การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมในยุโรปเมื่อสามร้อยปีก่อนได้ส่งผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั่วโลกในร้อยปีที่ผ่านมามีประเทศไทยเราใช้แนวทางพัฒนาแบบทันสมัยซึ่งได้ก่อให้เกิดผลดีหลายประการโดยเฉพาะสวมรับกับกระแสความเป็นไปของโลกส่วนใหญ่

แต่จากสังคมที่เคยค่อนข้างหยุดนิ่งและเป็นชุมชนที่พึ่งพิงตนเองโดยไม่เกี่ยวข้องกันมากนักมาเป็นสังคมที่เกี่ยวข้องกันอย่างสลับซับซ้อนและเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมีผลกระทบต่อมนุษย์ สังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรงดังเช่นชนบทประสบความล้มเหลว 4 ประการเป็นลูกโซ่ คือ 1. ล้มละลายทางเศรษฐกิจ 2. ล้มละลายทางครอบครัว 3. ล้มละลายทางวัฒนธรรมชุมชน 4. ระบบนิเวศน์ถูกทำลายจนถึงจุดวิกฤติเป็นต้น อย่างไม่มีทางแก้ไขเหล่านี้ส่งผลให้คนอพยพเข้าเมืองเกิดความแออัดยัดเยียดในเมืองและเกิดปัญหาคนจนในเมืองเกิดปัญหาอาชญากรรมจนเมื่อไม่กี่ปีมานี้ประเทศไทยมีอัตราการฆ่ากันตายสูงเป็นที่สองในโลกความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินระบาดทั่วไปมีโสเภณีและโสเภณีเด็กเพิ่มขึ้นมีการใช้แรงงานเด็กอย่างทารุณผู้คนมีสุขภาพจิตเสื่อมลงมีปัญหาการใช้ยาเสพติดเพิ่มขึ้นมีปัญหาสิ่งแวดล้อมทั้งเรื่องดินน้ำอากาศป่าไม้จนเข้าสู่จุดวิกฤติ เป็นต้น (นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์, 2552) ปัจจัยเหล่านี้เองในทางศาสนาเรียกว่า มาร อันเป็นภาพสะท้อนที่คอยขัดขวาง ชั่วช้า ชักจูง กระตุ้น ให้ตัวมนุษย์นั้นต้องพบเจอกับสิ่งดังกล่าว ภาพสะท้อนของมารจึงมีผลต่อการดำเนินชีวิตเป็นอย่างมาก

ในทฤษฎีของพุทธศาสนาก็มองมารในแง่ร้าย เป็นสิ่งที่มาคอยขัดขวางซึ่งตัวมนุษย์นั้นต้องเตรียมตัวรับมือ และก้าวข้าม ดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎกว่า มัจจุมาร มารคือความตาย คำว่า “ตาย” หรือ “มรณะ” มรณะ คือ ความจุติ ความเคลื่อนไป ความทำลายไป ความหายไป ความตายกล่าวคือ มฤตยู การทำกาลละ ความแตกแห่งขันธ ความ ทอดทิ้งร่างกาย ความขาดสูญแห่งชีวิตินทรีย์ของเหล่าสัตว์นั้นๆ จากหมู่สัตว์นั้นๆ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 12 ข้อที่ 92 หน้าที่ 88 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) จะเห็นได้ว่ามารในพุทธศาสนานั้นมีลักษณะของภาพสะท้อนที่มีมุมมองออกมาในทางแง่ร้ายเป็นส่วนใหญ่

ในทฤษฎีของศาสนาคริสต์เองมองว่าซาตานนั้นเป็นทูตสวรรค์ที่ก่อกวนและเป็นผู้รับใช้พระเจ้าอย่างใกล้ชิด แต่ภายหลังมีความคิดเห็นที่ผิด มีบาปที่เกิดขึ้นใจของตนทำให้กลายเป็นปฏิปักษ์ต่อพระเจ้าคอยขัดขวางทำลายมนุษย์ผู้ที่ต้องการเข้าถึงพระเจ้าผู้ที่ดำรงตนตามพระบัญญัติและพระวจนะ ดังที่ปรากฏในพระคัมภีร์ว่าวันหนึ่ง เมื่อเหล่าทูตสวรรค์มารายงานตัวต่อพระยาห์เวห์ ซาตานได้มาในหมู่เขา เพื่อรายงานตัวต่อพระยาห์เวห์ด้วย และพระยาห์เวห์ตรัสถามซาตานว่า “เจ้ามาจากไหน?” ซาตานทูลตอบพระยาห์เวห์ว่า “จากไปๆ มาๆ บนแผ่นดินโลก และจากเดินไปเรื่อยๆ บนนั้น” และพระยาห์เวห์ตรัสกับซาตานว่า “เจ้าได้พิจารณาดูโยบผู้รับใช้ของเราหรือไม่ว่า ในแผ่นดินโลกไม่มีใครเหมือนเขา เป็นคนดีพร้อมและเที่ยงธรรม เป็นผู้ยำเกรงพระเจ้าและหันจากความชั่วร้าย? เขายังยึดมั่นในความซื่อสัตย์ของเขาอยู่ ถึงแม้เจ้าชวนเราให้ต่อสู้กับเขา เพื่อทำลายเขาโดยไม่มีเหตุ” แล้วซาตานทูลตอบพระยาห์เวห์ว่า “หนึ่งแทนหนึ่ง คนยอมให้ทุกอย่างที่เขาได้อยู่แทนชีวิตของเขา แต่บัดนี้ขอเหยียดพระหัตถ์แตะต้องกระดูกและเนื้อของเขา แล้วเขาจะแช่งพระองค์ต่อพระพักตร์พระองค์” และพระยาห์เวห์ตรัสกับซาตานว่า “ดูเถิด เขาอยู่ในมือเจ้า จงไว้ชีวิตเขาเท่านั้น” ซาตานจึงออกไปจากเบื้องพระพักตร์พระยาห์เวห์ และทำให้โยบเป็นผีร้าย ตั้งแต่ฝ่าเท้าจนถึงกระหม่อม และท่านก็เอาหินหม้อแตกมาขูดตัว และนั่งอยู่ในกองขี้เถ้า แล้วภรรยาของท่านกล่าวกับท่านว่า “เธอยังจะยึดมั่นในความซื่อสัตย์อยู่อีกหรือ? จงแช่งพระเจ้าและตายเสียเถอะ” แต่ท่านตอบนางว่า “เธอพูดอย่างหญิงโง่เขลาจะฟังพูด เราจะรับสิ่งดีจากพระเจ้า และจะไม่รับสิ่งไม่ดีบ้างหรือ?” ในเหตุการณ์นี้ทั้งสิ้น โยบไม่ได้ทำบาปด้วยริมฝีปากของตน (พระคริสตธรรมคัมภีร์, บทที่ 2 ข้อที่ 1-10, คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อ

คริสต์ศาสนาธรรม แผนกคัมภีร์, 2014) เห็นได้ว่าหลังจากพุทธธรรมได้กลายเป็นชาตนาทำตนให้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก อันนำมาซึ่งการทำบาปของมนุษย์ ซึ่งบาปนี้เองบาทหลวงวุฒิเลิศกล่าวถึงว่า บาปคือการทำผิดต่อพระบัญญัติ โดยรู้ตัวและเต็มใจ” ดังนั้น การกระทำใดๆ ที่กระทำผิดลงไปโดยไม่รู้ตัวหรือไม่เต็มใจหรือไม่ยินยอม ก็ถือว่าไม่เป็นบาป ซึ่งในเรื่องนี้เราอาจถูกประจัญล่อลวงให้ทำผิด อยู่เสมอ ตราบใดที่เราไม่ยินยอม กระทำตามการประจัญล่อลวงนั้นเราก็ยังคงมิได้กระทำความบาป (บาทหลวงวุฒิเลิศ แหล่งอม, 2555)

อย่างไรก็ตาม ภาพของ “มาร” หรือ “ปีศาจ” ยังคงถูกมองว่าเป็นตัวแทนของความเลวร้ายหรือความชั่วมาตลอด ในเกือบทุกศาสนาจึงมักจะกล่าวถึงมารหรือปีศาจว่าเป็นสิ่งที่จะต้องทำลายก้าวข้าม ข้ามพ้น หลีกหนีไปไกลไม่ให้พบบ ซึ่งนำมาสู่การรับรู้ตีความเรื่องมารหรือปีศาจว่ามี “ตัวตน” อยู่จริง หากแต่อยู่ในฐานะเทพจำแลงบ้าง เทพอวดบ้าง เทพทุตบ้าง มารจำแลงบ้าง ภาวะแห่งกิเลสในใจตนบ้าง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2552) จะเห็นได้ว่าทั้งมารในพุทธศาสนาเถรวาทและชาตนาในคริสต์ศาสนาโรมันคาทอลิกนั้น มีความสัมพันธ์กับมนุษย์เป็นอย่างมาก อยู่ใกล้กับตัวมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นไปในแง่ของอุปสรรค หรือบททดสอบก็ตาม

บทความวิจัยนี้เสนอให้ทราบว่าภาพสะท้อนของมารในพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นอย่างไร ภาพสะท้อนของชาตนาในคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกเป็นอย่างไร เพื่อเปรียบเทียบมารในพระพุทธศาสนาเถรวาทและชาตนาในคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกเหมือนกันและต่างกันอย่างไร โดยจะวิเคราะห์เปรียบเทียบในประเด็นการกำเนิดของมารและชาตนา ความหมายของมารและชาตนา ลักษณะของมารและชาตนา ประเภทของมารและชาตนา ภาพสะท้อนของมารและชาตนา

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาเปรียบเทียบภาพสะท้อนของมารในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับชาตนาในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเน้นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยมุ่งวิเคราะห์เชิงประเด็นเปรียบเทียบดังนี้

1. ศึกษาเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 และคัมภีร์ไบเบิล

2. ศึกษาเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ วรรณคดี ฎีกา อนุฎีกา ตำรา และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

3. เปรียบเทียบภาพสะท้อนของมารตามที่ปรากฏในคัมภีร์ทั้งสองศาสนา

3.1 เปรียบเทียบความเหมือนความต่าง

3.2 สรุปผลการวิจัย และนำเสนอผลการวิจัย โดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) และสังเคราะห์ (Synthesis)

ผลการศึกษา

วัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า มารในพระพุทธศาสนาเถรวาทคือ ผู้มีกรรมดำ ผู้ยิ่งใหญ่ พาไปสู่ความตาย ไม่ให้สัตว์หลุดพ้น เป็นเผ่าพันธุ์ของผู้ประมาท (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 13 ข้อที่ 211 หน้าที่ 248 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ซึ่งมารนี้มีฐานกำเนิดที่แตกต่างกันไปบ้างกล่าวคือ กิเลสมาร เกิดจากที่กิเลสที่ครอบงำใจของมนุษย์เป็นผลให้มนุษย์กระทำความ หรือไม่กระทำความใดก็ตาม ชันธมาร เกิดจากขันธ 5 ของมนุษย์นี้เองที่เป็นไปตามกฎของสามัญลักษณ์ หรือกฎของไตรลักษณ์เป็นผลมีการมีการเปลี่ยนแปลงต่างๆ อภิสังขารมาร เกิดจากจิตนี้ที่อาศัยอายตนะภายในกระทบกับอายตนะภายนอกจนเกิดการปรุงแต่งขึ้นมาเป็นผลให้มนุษย์คิดไปในแง่ต่างๆ จนอาจจะนำมาสู่การประพฤติดของตัวมนุษย์ เทวบุตรมาร กำเนิดจากพวกเทวดากลุ่มหนึ่งที่มีความเห็นผิด ซึ่งเทวดากลุ่มนี้จะใช้อำนาจ ฤทธิ์ ความสามารถของตนในการที่คอยมาขัดขวาง ทดสอบ หรือกระทำความใจที่ตนต้องการเป็นผลให้มนุษย์ได้รับผลกระทบจากการกระทำนั้นๆ มัจจุมาร เกิดจากปัจจัยต่างๆ มีความความจำป่วยเป็นต้นเป็นผลให้มนุษย์หมดโอกาสทำหน้าที่ต่อไป ความหมายมารคือสิ่งที่เข้ามารบกวนจิตใจในรูปแบบต่างๆ เช่น คอยปั่นทอน ปิดกั้น ขัดขวาง หลอกล่อ ดลใจ ชักจูง ตัณดรอน ทำลายและทำร้ายเป็นต้น เพื่อทำให้มนุษย์กลัวจนท้อใจไม่กล้าทำความดีต่อไป เพื่อไม่ให้บรรลุคุณความดีสูงสุด เพื่อให้ไม่มีความปกติสุข เพื่อให้ไม่มีความเจริญในธรรมยิ่งขึ้น เพื่อให้มนุษย์อยู่ได้อำนาจของตน ซึ่งพบว่ามารมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ 1) มารที่เป็นบุคลาธิษฐาน เป็นมารพวกที่มีกายหยาบ มีรูปร่างสัมผัสด้วยตาได้ รวมถึงอาจมีร่างกายพิเศษมีฤทธิ์มากกว่าคนปกติทั่วไป 2) มารที่เป็นธรรมาธิษฐาน เป็นมารที่เป็นสภาวะธรรม ไม่มีรูปร่างที่ชัดเจน แต่ก็มีอำนาจพอที่จะสร้างความเสียหายให้กับบุคคลได้ ซึ่งมารมีด้วยกันอยู่ 5 ประเภทคือ 1) กิเลสมาร เป็นการรวมกันของคำสองคำคือ คำว่า “กิเลส” หมายถึง สิ่งที่ทำให้ใจให้เศร้าหมอง ความชั่วที่แฝงอยู่ในความรู้สึกนึกคิด ทำให้จิตใจขุ่นมัวไม่บริสุทธิ์ คำหนึ่ง กับคำว่า มารสิ่งที่มาบุคลลให้ตายจากความดี หรือจากผลที่หมายอันประเสริฐ, ตัวการที่กำจัดหรือ ขัดขวางไม่ให้บรรลุความดี 2) ชันธมาร ชันธมาร หมายถึง ชีวิตและร่างกายของเราทุกคนเป็นมาร ร่างกายเกิดขึ้นเพราะมี สภาวะธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งหรือที่เรียกว่าขันธ 5 “ขันธ” แปลว่า กอง, พวก, หมวด, หมู่, ลำตัว, หมวดหนึ่งๆ ของรูปธรรมและนามธรรมทั้งหมด ที่แบ่งออกเป็นห้ากอง 3) อภิสังขารมาร อภิสังขารมาร มารคืออภิสังขาร อภิสังขารเป็นมารเพราะเป็นตัวปรุงแต่งกรรม นำให้ เกิดชาติ ชรา เป็นต้น ขัดขวางมิให้หลุดพ้นไปจากสังสารทุกข์ 4) เทวบุตรมาร มารคือเทพบุตร เทพยิ่งใหญ่ระดับสูงสุดแห่งชั้นกามวจรตนหนึ่ง ชื่อว่ามารเพราะเป็นนิमितแห่งความขัดข้อง คอยขัดขวางเหนี่ยวรั้งบุคคลมิให้ล่วงพ้นจากแดนอำนาจครอบงำของตน โดยชักให้พวกงามสุขไม่หายเสียสละออกไปบำเพ็ญความดีที่ยิ่งใหญ่ได้ 5) มัจจุมาร มารคือความตาย เพราะเป็นตัวการตัดโอกาสที่จะก้าวหน้าไปในคุณความดีทั้งหลาย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556) ภาพสะท้อนของมารเป็นการที่แสดงออกของมารในลักษณะต่างๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์อยู่ตลอดเวลา โดยมารนั้นมักจะแสดงตนออกมาในลักษณะต่างๆ กล่าวคือ 1) ภาพสะท้อนของมารในลักษณะที่เป็นอุปสรรคต่อการทำความดี เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติธรรม และการบรรลุธรรม มักจะเห็นในลักษณะดลใจไม่ให้ทำหรือขัดขวางด้วยจิตอกุศล เช่นคนจะให้ทานก็ขัดขวางหรือดลใจให้ความตระหนี่เกิดขึ้นในจิตของผู้ที่จะให้ทาน เป็นต้น 2) ภาพสะท้อนของมารในลักษณะที่เป็นแรงผลักดันให้ทำความชั่ว เป็นลักษณะที่เป็นแรงกระตุ้นผลักดันให้ทำชั่วโดยมากมักมีกิเลสอย่างหยาบเป็นฐานเมื่อ

เกิดขึ้นแล้วเป็นผลให้ตัวมนุษย์กระทำไปตามอำนาจของกิเลสนั้น 3) ภาพสะท้อนของมารในลักษณะที่ทำให้มนุษย์ประมาท หลงผิดยึดติดในธรรม เป็นภาพสะท้อนในลักษณะที่ทำให้คนมัวเมา พลังผลไม่มีสติรู้เท่าทัน ทำให้มนุษย์นี้ตั้งอยู่ในความประมาทหลงผิดทาง คิดว่าใช้ในสิ่งที่ไม่ใช่ คิดว่าไม่ใช่ในสิ่งที่ใช่ เป็นต้น 4) ภาพสะท้อนของมารในลักษณะที่ตรึงตรอนทำลายโอกาสในการทำความดี การบรรลุมรรคธรรม เป็นภาพสะท้อนในลักษณะที่คอยตรึงตรอนโอกาสในการทำดี ทำหน้าที่ต่างๆ หรือแม้แต่การปฏิบัติธรรมเอง เมื่อมานั้นเข้าครอบงำให้บุคคลผู้นั้นสูญเสียโอกาสไป จนถึงขั้นบางครั้งไม่มีโอกาสได้ทำอีกในอัตภาพนั้นอีกเลย เช่น กำลังจะทำงานแต่มีความเจ็บป่วยมาตัดโอกาสที่จะทำงาน 5) ภาพสะท้อนของมารในลักษณะที่ทำให้มนุษย์หวาดกลัว เป็นลักษณะที่มารนั้นใช้ฤทธิ์ ใช้อำนาจความสามารถของตน เพื่อให้มนุษย์นี้เกิดความหวาดกลัว จนไม่สามารถทำหน้าที่ต่อไปได้ หรือทำไปด้วยความหวาดระแวง

วัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ชาตาน คือ ประปักษ์ต่อพระเจ้าหรือเป็นประปักษ์กับทุกสิ่งที่ดีงาม (พิษณุ อรรถมัญญ และคณะ, 1991) คือทวดที่ตกสวรรค์ ผู้ที่เคยรับใช้พระเจ้าในภายหลังแปรมาเป็นฝั่งตรงข้าม ซึ่งเป็นตัวแทนแห่งความชั่วร้ายทั้งหมดที่จะมนุษย์นำไปสู่ความทุกข์ยากลำบาก ทำให้ดำเนินชีวิตได้อย่างยากลำบากในการทำความดีตามคำสอนของพระเจ้า อันมีลักษณะเป็นบุคคลาธิษฐานหรือเป็นลักษณะที่เป็นตัวบุคคลที่มองเห็นเป็นรูปธรรมได้ค่อนข้างชัดเจน อันมีลักษณะที่ประกอบด้วย 1) เป็นผู้พรั่งพร้อมไปด้วยสติปัญญา (พระคริสตธรรมคัมภีร์, บทที่ 28 ข้อที่ 12, คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อพระคัมภีร์, 2002) 2) เป็นผู้พรั่งพร้อมไปด้วยความงาม (พระคริสตธรรมคัมภีร์, บทที่ 28 ข้อที่ 17, คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อพระคัมภีร์, 2002) 3) เป็นผู้ที่น่ากลัว โดยมีทวดสวรรค์ที่ผันตัวไปเป็นชาตานในด้านต่างๆ กล่าวคือ 1) ชาตานความชั่วร้ายทางธรรมชาติ เป็นความชั่วร้ายที่โดยมากมาจากธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ภัยแล้ง เป็นต้น 2) ชาตานความชั่วร้ายทางจริยธรรม ศีลธรรม เป็นความชั่วร้ายที่โดยมากมาจากกระทำของมนุษย์ (พัชรี วชิระนิเวศ, 2544) 3) ชาตานคือความชั่วร้ายทางอภิปริชาญา เป็นความชั่วร้ายที่เกิดจากความพองของมนุษย์ (ปานทิพย์ ศุภนคร, 2517) 4) ชาตานคือความชั่วร้ายแบบไม่ลงตัว เป็นความชั่วร้ายที่เกิดจากโรคต่างๆ เป็นต้น 5) ชาตานคือความชั่วร้ายสุนทรีศาสตร์ เป็นความชั่วร้ายที่มาจากความไม่งดงาม 6) ชาตานคือความชั่วร้ายทางสังคม/จิตวิทยา เป็นความชั่วร้ายที่มาจากการปรับตัวเข้ากับสังคมไม่ได้ ซึ่งชาตานนี้มีภาพสะท้อนสำคัญถึงแม้ว่าจะเป็นไปในแง่ที่ชักนำ ล่อลวง ทำให้มนุษย์นี้ไม่ได้รับความปิติสุข ถึงจะเป็นเช่นนั้นบางมุมมองก็ดูเหมือนว่าหากชาตานไป ก็เหมือนชาตบพิสูงจนคุณค่าของคำสอน พระวจนะ พระบัญญัติ ซึ่งภาพสะท้อนที่สำคัญของชาตานที่จะหยิบยกมากล่าวได้ คือ 1) ภาพสะท้อนของชาตานที่แสดงออกมาในลักษณะเป็นผู้ล่อลวงหรือหลอกลวงให้มนุษย์ทำความชั่ว อันเป็นภาพสะท้อนที่ชาตานนั้นใช้ความสามารถของตนในการที่จะหลอกลวงมนุษย์ให้กระทำตามความประสงค์ของตน หรือไม่ทำตามประสงค์ของพระเจ้า 2) ภาพสะท้อนของชาตานที่แสดงออกมาในลักษณะที่กระตุ้นหรือผลักดันให้มนุษย์ทำความชั่ว เป็นการทำให้มนุษย์นั้นมิจิตใจมุ่งมัวมีความโกรธเป็นต้นอันนำไปสู่การทำร้ายผู้อื่น 3) ภาพสะท้อนของชาตานที่แสดงออกมาในลักษณะที่ทำให้มนุษย์หวาดกลัว เป็นการที่ใช้ความสามารถของตนทำให้มนุษย์เห็นหรือเผชิญกับความกลัวเพื่อจะให้ไม่กล้าที่จะทำความดีต่อไป 4) ภาพสะท้อนของชาตานที่แสดงออกมาในลักษณะที่เป็นอุปสรรคขัดขวางการทำความดีของมนุษย์ เป็นลักษณะที่ใช้อำนาจของตนทำให้มนุษย์ไม่มีความดีไม่ได้หรือไม่สะดวก 5) ภาพสะท้อนของชาตานที่

แสดงออกมาในลักษณะที่ทำลายโอกาสทำความดีของมนุษย์หรือชักนำความตายมาสู่มนุษย์ เป็นการที่ทำให้มนุษย์สูญเสียโอกาสทำความดีของมนุษย์ 6) ภาพสะท้อนของชาตानที่แสดงออกมาในลักษณะที่เป็นผู้นำโรคร้ายมาสู่มนุษย์ เป็นลักษณะที่ทำให้เกิดโรคต่างๆ กับมนุษย์ 7) ภาพสะท้อนของชาตानที่แสดงออกมาในลักษณะที่วางบ่วงแล้วหรือกับดักแก่มนุษย์ เป็นลักษณะที่ทำให้มนุษย์หลงติดกับสิ่งต่างๆ 8) ภาพสะท้อนของชาตानที่แสดงออกมาในลักษณะที่นำความมืดบอดมาสู่มนุษย์หรือทำให้มนุษย์ประมาทหลงผิด เป็นลักษณะที่ทำให้มนุษย์เห็นอย่างที่ไม่อยากให้เห็นเพื่อจะให้นมนุษย์ยึดติดกับสิ่งเหล่านั้น 9) ภาพสะท้อนของชาตานที่แสดงออกมาในลักษณะที่ฉกชิงพระวณะจากผู้ฟัง เป็นการขโมยคำสอนโดยอ้างว่าเป็นของตนหรือสอนบิดเบือน

วัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ทั้งสองศาสนามีพรรณนาเรื่องของการกำเนิดมารและชาตานเหมือนกัน คือการที่เทวดาหรือทูตสวรรค์มีความเห็นผิด มีบาปที่เกิดขึ้นในใจแล้วแปรตนไปอยู่ฝ่ายตรงข้ามตั้งตนเป็นปฏิปักษ์ ส่วนในแง่ที่ต่างกันพุทธศาสนาเถรวาทมีพรรณนาถึงกำเนิดของมารเพิ่มเติมคือ การที่จิตปรุงแต่ง การเปลี่ยนแปลงไปของชั้น 5 กิเลสต่าง ๆ และโรคร้ายความเจ็บป่วยก็เป็นเหตุให้เกิดมาร ทั้งสองศาสนามีพรรณนาเรื่องความหมายของมารและชาตานเหมือนว่า มารและชาตานคือผู้ที่เข้ามาเป็นตัวที่คอยปิดกั้น หลอกลวง ชื่นำ ชักจูง กระตุ้น ผลักดัน ทำลายล้างผลาญให้มนุษย์ทำความชั่วต่างๆ หรือไม่เข้าถึงธรรม ไม่เข้าถึงพระเจ้า ทั้งสองศาสนามีพรรณนาที่เหมือนกันกล่าวคือ มารหรือชาตานที่มีลักษณะที่เป็นบุคลาธิษฐาน ซึ่งมีลักษณะที่เป็นตัวบุคคลที่มีตัวตน มีรูปร่างลักษณะที่ชัดเจนและมีลักษณะที่เด่นกว่ามนุษย์ทั่วไป ในแง่ที่ต่างกันทางพุทธศาสนาเถรวาทยังมองถึงลักษณะของมารที่เป็นธรรมาธิษฐาน ซึ่งเป็นลักษณะที่เป็นสภาวะธรรมไม่ได้มีรูปร่างตัวตนที่ชัดเจนแต่ก็เข้ามาเป็นปัจจัยในการดำรงชีวิตของตัวมนุษย์ ส่วนในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกมองว่าสิ่งเหล่านี้มีชาตานที่เป็นบุคลาธิษฐานอยู่เบื้องหลังทั้งหมด ทั้งสองศาสนามีพรรณนาเรื่องประเภทของมารและชาตานในแง่ที่เหมือนกัน กล่าวคือมองถึงปัจจัยภายนอกที่เข้ามาเกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็น สภาวะธรรมหรือหลักข้อบัญญัติก็ตาม เทวดาหรือทูตสวรรค์ก็ตาม ความคิดหรือปัญญาก็ตาม การเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆ ก็ตาม ส่วนในแง่มุมมองที่มองต่างกันกล่าวคือในทางศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกมองว่า ชาตานคือความชั่วร้ายทางธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด เป็นต้น (พัชรวิจิตร, 2544) รวมถึงโรคร้ายต่างๆ เป็นการกระทำที่มีชาตานอยู่เบื้องหลังแต่ทางพุทธศาสนาเถรวาทมองถึงว่าสิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องของธรรมชาติที่เกิดขึ้นโดยตัวธรรมชาติโดยอิงอาศัยกันแล้วเกิดขึ้นเองไม่ได้มีใครอยู่เบื้องหลัง ทั้งสองศาสนามีมุมมองที่เหมือนกันในแง่ที่ เป็นตัวที่คอยเป็นตัวอุปสรรคขัดขวางเป็นตัวตัดรอนโอกาสทำลายโอกาส เป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์หวาดกลัว เป็นตัวนำความตายมาสู่มนุษย์เป็นผู้หลอกลวง เป็นผู้กระตุ้นผลักดันให้มนุษย์ทำความชั่ว เป็นตัวทำให้มนุษย์มืดบอดทางจิตใจและทำให้ประมาทหลงยึดติด ในแง่ที่ต่างกันพุทธศาสนาเถรวาทมองว่าโรคต่างๆ นั้นเกิดจากการที่ปัจจัยหลาย ๆ ปัจจัยอิงอาศัยกันแล้วจึงเกิดขึ้นอันกล่าวถึงกำเนิด 5 ว่า นิยาม 5 (กำหนดอันแน่นอน, ความเป็นไปอันมีระเบียบแน่นอนของธรรมชาติ, กฎ) 1. อุตุนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับอุณหภูมิ หรือปรากฏการณ์ธรรมชาติต่างๆ โดยเฉพาะดินน้ำอากาศ และฤดูกาล อันเป็นสิ่งแวดล้อมสำหรับมนุษย์ 2. พืชนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการสืบพันธุ์ มีพันธุกรรมเป็นต้น) 3. จิตตนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการทำงานของจิต) 4. กรรมนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ คือกระบวนการให้ผลของการกระทำ) 5. ธรรมนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับความสัมพันธ์และอาการที่

เป็นเหตุเป็นผลแก่กันแห่งสิ่งทั้งหลาย) (พระพรหมคุณาภรณ์, 2556) ส่วนในทางศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกมองว่ามีซาตานอยู่เบื้องหลัง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่ามารในพุทธศาสนาเถรวาทมีภาพสะท้อนที่แสดงออกมาในลักษณะที่เป็นไปในแง่ร้ายหรือเชิงลบเสียมากกว่าโดนคอยเป็นผู้ที่คอยขัดขวางการทำความดีต่างๆ ทั้งนี้จะเป็นเพราะต้องการมาทดสอบหรือขัดขวางการทำความดีของมนุษย์ตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระมหาวิชัย กิตติวณฺโณ, 2555) ว่า คือกิเลสสามเหตุนี้ยั่วรังชักขวางชั้นธรรมปิดบังความจริงไม่ให้ทำความดีและกระตุ้นหรือผลักดันให้สัตว์ประกอบกรรมชั่วล่อหลอกให้ลุ่มหลงอยู่ในความประมาทบีบคั้นเบียดเบียนด้วยอาพาธเป็นต้นอภิสังขารมารเข้าปรุงแต่งจิตให้คิดพูดทำกรรมหนักเป็นอุปสรรคขัดขวางการบรรลุธรรมปรุงแต่งจิตให้หลงผิดและยึดติดในธรรมเทวบุตรมารห้ามปรามขัดขวางการทำความดีโดยเฉพาะในการปฏิบัติธรรมและทำลายจิตไม่ให้เกิดสมาธิให้หวาดหวั่นสะดุ้งกลัวด้วยนิมิตหรือเครื่องหมายอันประหลาดมีจุมารด้วยเข้ามาทำลายชีวิตให้มนุษย์หวาดกลัวและตัดโอกาสการทำความดีหรือบรรลุธรรม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ภาพสะท้อนของซาตานมักจะแสดงออกมาในลักษณะที่เป็นทศสรวรรค์ที่มีบาบเกิดขึ้นในแล้วแปรตนไปเป็นปรปักษ์ต่อพระเจ้าและปรปักษ์ต่อสิ่งที่ดีงามโดยตนเป็นตัวแทนแห่งความชั่วร้ายทั้งหมด คอยขัดขวางการทำความดีของมนุษย์ตามคำสอนของพระเจ้า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะตนหลงในความรู้ความสามของตนเองเลยนำพาตนเองไปสู่ตัวแทนแห่งความชั่วร้ายที่คอยขัดขวางหรือทดสอบมนุษย์ที่ปฏิบัติตนตามพระบัญญัติและพระวจน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พัชรวิ วชิระนิเวศ, 2544) ว่า ราวของซาตานและมารมีพื้นฐานมาจากเรื่องเล่าและตำนานของศาสนาที่ต้องการจะอธิบายเรื่องของความชั่วร้าย ดังนั้นเมื่อซาตานและมารกลายมาเป็นตัวละครในวรรณกรรม บทบาทที่ได้รับจึงเป็นตัวแทนของฝ่ายอธรรมเสมอ ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าแม้ว่าซาตานและมารจะเป็นตัวละครที่ต่างชาติต่างภาษากันแต่บทบาทของซาตานและมารก็มีความคล้ายคลึงกันในฐานะผู้ท้าทายพระเจ้าและผู้ทดสอบมนุษย์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 ทั้งสองศาสนามีมุมมองที่คล้ายกันเป็นไปในลักษณะที่เป็นผู้ร้ายในที่เข้ามามีส่วนทำให้มนุษย์ทำความดียากลำบากขึ้น โดยไม่ว่าจะแสดงตนออกมาในลักษณะในก็ตาม แต่ในบางลักษณะพุทธศาสนาเถรวาทก็มองเกิดขึ้นมาเองแต่ศาสนาคริสต์มองว่ามีซาตานอยู่เบื้องหลังความชั่วร้ายทั้งหมด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมารและซาตานนั้นเป็นตัวที่เป็นอุปสรรคในการทำความดีตามหลักคำสอนของศาสนาซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พัชรวิ วชิระนิเวศ, 2544) ว่ามารที่ปรากฏในคำสอนของศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์มีความหมายใกล้เคียงกันคือเป็นอุปสรรคขัดขวางมนุษย์ไม่ให้บรรลุถึงจุดหมายสูงสุดของศาสนาโดยมีกำเนิดและความเป็นมาต่างกัน แต่ธรรมชาติของมารทั้งสองศาสนานั้นมีส่วนที่เหมือนกันคือมีลักษณะที่เป็นทั้งบุคคลและวิญญาณที่มีความคิดมีความฉลาดมีความรู้สึกและมีขอบเขตของอำนาจมารนั้นทำหน้าที่เป็นผู้ขัดขวางล่อลวงและทดสอบมนุษย์ที่จะทำความดีเพื่อเข้าถึงความจริงสูงสุดตามหลักธรรมของแต่ละศาสนาและมีข้อที่แตกต่างกันคือมารในศาสนาพุทธนั้นรวมถึงร่างกายความคิดปรุงแต่งและความตายอันจะทำให้มนุษย์ติดอยู่ในภพชาติ

และวิญญูสงสารสิ่งเหล่านี้ไม่ใช่มารในศาสนาคริสต์พร้อมกันนี้การที่มนุษย์จะสามารถรอดพ้นจากอำนาจของมารได้นั้นคือจะต้องปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนา

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

มารและ ชาตान	ศาสนาพุทธ	ศาสนาคริสต์	อัตลักษณ์ของมารใน พุทธศาสนาเถรวาท และชาตानในศาสนา ค ริ ส ต์ นิ ก า ย โรมันคาทอลิก
ความหมาย	สิ่งที่คอยล้างผลาญคุณงาม ความดีของทั้งมวลของ มนุษย์	ผู้ที่เป็นปรปักษ์กับสิ่งดีงาม ทั้งมวลและพระเจ้าจึงเป็น ตัวแทนความชั่วร้ายทั้งมวล	สิ่งชั่วร้าย
กำเนิด	กิเลสุมารเกิดจากกิเลส ขันธุมารเกิดจากขันธ5 อิสังขามารเกิดจากจิต ปรุงแต่ง เทวบุตรเกิดจาก เทวดาที่เห็นผิด	พระเจ้าสร้างขึ้นในฐานะทูต สวรรค์หรือสาวกผู้รับใช้ ใกล้ชิดพระเจ้าที่ภายหลังมี บาปเกิดขึ้นในใจตนเป็นช่อง ให้เกิด	-รูปธรรม มีร่างกาย สังขาร ตัวตน -นามธรรมที่เกิดจาก กิเลส
ลักษณะ	เป็นธรรมาธิษฐานและ บุคลาธิษฐาน	เป็นบุคลาธิษฐาน	มีลักษณะที่สัมผัสและ รับรู้ได้
ประเภท	กิเลสุมาร ขันธุมาร อภิสังขามาร เทวบุตร มาร มัจจุมาร	ความชั่วร้ายทางธรรมชาติ ทางศีลธรรม ทางอภิปรัชญา แบบไม่ลงตัว ทางสุนทรียศาสตร์ ทาง สังคม ทางปัญญา	แบ่งตามสภาวะของ กิเลสที่อยู่ในตัวมนุษย์
ภาพสะท้อน	เป็น อุ ป ส ร ร ค และ แรงผลักดัน ทำให้ประมาท ทำให้กลัวและทำลาย โอกาส	เป็นอุปสรรคและ แรงผลักดัน เป็นผู้หลอกลวง ขโมยพระวจนะ และทำให้ ใจมืดบอด นำความตายและ โรค	ขัดขวางการดำเนิน ชีวิตที่ดีของมนุษย์

จากตารางข้างต้น พบองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย ดังนี้

1. ความหมาย พระพุทธศาสนาให้ความหมายของมารคือสิ่งที่คอยล้างผลาญคุณงามความดีของมนุษย์ ในส่วนของคริสต์มองชาตานคือตัวแทนแห่งความชั่วร้ายทั้งมวลอันเป็นปรปักษ์กับพระเจ้า โดยมีอัตลักษณ์ของมารและชาตาน คือ มีรูปร่างลักษณะที่พิเศษ มีฤทธิ์ มีปัญญา กว่ามนุษย์ทั่วไป

2. กำเนิด พระพุทธศาสนากล่าวถึงกำเนิดของมารที่แตกต่างกันออกไปตามบริบทของตน ในส่วนของศาสนาคริสต์กล่าวถึงกำเนิดซาตานว่าพระเจ้าสร้างทูตสวรรค์ขึ้นมาพร้อมทุกสรรพสิ่ง แต่ภายหลังมีบาปเกิดขึ้นในใจ
3. ลักษณะ พระพุทธศาสนากล่าวถึงลักษณะของมารที่เป็นธรรมาธิฐานและบุคลาธิฐาน ในส่วนของศาสนาคริสต์กล่าวถึงซาตานในลักษณะบุคลาธิฐานและที่เป็นส่วนอื่นนั้นมีซาตานอยู่เบื้องหลัง โดยมีลักษณะที่สัมผัสและรับรู้ได้
4. ประเภท พระพุทธศาสนากล่าวถึงประเภทของมารไว้ว่า กิเลสมาร ชันธมาร อภิสังขารมาร อภิสังขารมาร เทวปุตตมาร และมัจจุมาร ในส่วนของศาสนาคริสต์กล่าวถึงประเภทของซาตานว่าเป็นทูตสวรรค์อันส่งผลให้คนกระทำความชั่วร้ายกล่าวคือ ความชั่วร้ายทางธรรมชาติ ทางศีลธรรม ทางอภิปรายทางสังคม ทางปัญญา ทางจริยศาสตร์ โดยที่แบ่งตามสภาวะที่มีอยู่และเกิดขึ้นในตัวมนุษย์
5. ภาพสะท้อน พระพุทธศาสนากล่าวถึงภาพสะท้อนของมารว่าเป็นการแสดงออกมาในลักษณะที่เป็นอุปสรรค เป็นแรงผลักดัน ทำให้กลัวและประมาท และทำลายโอกาสของมนุษย์ ในส่วนของศาสนาคริสต์กล่าวถึงว่าเป็นการแสดงออกมาในลักษณะที่เป็นผู้หลอกลวง เป็นอุปสรรค เป็นผู้นำความตายนำความมืดบอดมาสู่ใจและโรค และเป็นผู้ขโมยพระวณะ โดยการขัดขวางการดำเนินชีวิตที่ปกติสุขของมนุษย์

บทสรุป

จากการศึกษาเปรียบเทียบภาพสะท้อนของมารในพุทธศาสนาเถรวาทกับภาพสะท้อนของซาตานในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก สรุปได้ว่า ความหมายของมารและซาตานทั้งสองศาสนามีพรรณนาที่เหมือนกันกล่าวคือ มารและซาตานนั้นเป็นผู้ที่เป็นอุปสรรคขัดขวางทำลายโอกาสการทำความดีของมนุษย์หรือการเข้าถึงธรรม หรือสิ่งชั่วร้ายที่เป็นเหตุแห่งการที่ทำให้มนุษย์ได้ล่าความทุกข์ยากลำบากในการดำเนินชีวิต ในการปฏิบัติตนตามหลักคำสอนของศาสนา ในการเข้าถึงธรรมและเข้าถึงพระเจ้า ในพรรณนาที่ต่างกันพุทธศาสนาเถรวาทกล่าวถึงสภาวะธรรมหรือปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องที่คอยมเหนียวรั้งคอยเป็นอุปสรรคปิดกั้นไม่ให้มนุษย์บรรลุคุณงามความดีด้วย ส่วนในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกกล่าวถึงเฉพาะซาตานที่อยู่เบื้องหลังอันเป็นตัวบุคคลที่อย่างเดียว

ประเภทของมารและซาตานทั้งสองศาสนามีพรรณนาเรื่องประเภทของมารและซาตานในแง่ที่เหมือนกัน กล่าวคือมองถึงปัจจัยภายนอกที่เข้ามาเกี่ยวข้องที่เป็นตัวบุคคลไม่ว่าเป็น เทวดาหรือทูตสวรรค์ก็ตาม ล้วนแล้วแต่เข้ามาเป็นตัวที่คอยขัดขวางคุณงามความดีและล้างผลาญคุณงามความดีของมนุษย์ ส่วนในแง่มุมมองที่มองต่างกันพุทธศาสนาเถรวาทกล่าวถึงปัจจัยที่เป็นนามธรรมหรือสภาวะธรรมที่เป็นเหตุขัดขวางและคอยล้างผลาญคุณงามความดีขอมมนุษย์ด้วย แต่ศาสนาคริสต์กล่าวถึงเฉพาะที่เป็นตัวบุคคลอย่างเดียว

กำเนิดของมารและซาตานทั้งสองศาสนามีกำเนิดในแง่ที่เหมือนกันคือ ในทางพุทธศาสนา มองถึงเทวดากลุ่มหนึ่งที่มีความเห็นผิดจากคลองธรรมอันเป็นช่องให้เกิดมาร ส่วนในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกมีมุมมองถึงทูตสวรรค์ที่มีบาปเกิดขึ้นในจิตแล้วผันตัวตัวเองไปเป็นปฏิปักษ์ต่อพระเจ้าอันเป็นช่องให้เกิด โดยเทวดาในพุทธศาสนาเถรวาทนั้นเกิดขึ้นจากการสั่งสมบุญของตนเอง ส่วนทูต

สวรรค์ในศาสนาคริสต์นิกายนิกายโรมันคาทอลิกนั้นเป็นการสร้างขึ้นของพระเจ้า ส่วนในแง่ที่ต่างกันคือในทางพุทธศาสนาเถรวาทยังมองต่ออีกว่านอกจากเทวที่มีความเห็นผิดแล้วยังมีการที่อายตนะภายนอกกับอายตนะภายในกระทบกับก็ตาม การเปลี่ยนแปลงไปของขันธ ๕ ก็ตาม การปรุงแต่งของจิตก็ตาม การตายของมนุษย์ก็ตาม เป็นช่องให้เกิดมารได้เช่นกัน ส่วนในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกกล่าวถึงว่าพระเจ้าสร้างทุกสรรพสิ่งขึ้น แม้กระทั่งตัวทูตสวรรค์เองที่ผันตัวไปเป็นซาตาน ซึ่งเป็นตัวแทนความชั่วร้ายทั้งหมด

ลักษณะของมารและซาตานทั้งสองศาสนามีพรรณนาที่เหมือนกันกล่าวคือ มารหรือซาตานที่มีลักษณะที่เป็นบุคลาธิษฐาน ซึ่งมีลักษณะที่เป็นตัวบุคคลที่มีตัวตน มีรูปร่างลักษณะที่ชัดเจน แต่มีลักษณะที่เด่นกว่ามนุษย์ทั่วไป มีฤทธิ์ มีความฉลาด มีปัญญาที่มากกว่ามนุษย์ทั่วไป ในแง่ที่ต่างกันทางพุทธศาสนาเถรวาทยังมองถึงลักษณะของมารที่เป็นธรรมาธิษฐาน ซึ่งเป็นลักษณะที่เป็นสภาวะธรรมไม่ได้มีรูปร่างตัวตนที่ชัดเจนแต่ก็เข้ามาเป็นปัจจัยในการดำรงชีวิตของตัวมนุษย์ ส่วนในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกมองว่าสิ่งเหล่านี้มีซาตานที่เป็นบุคลาธิษฐานอยู่เบื้องหลังทั้งหมด

ภาพสะท้อนของมารและซาตานทั้งสองศาสนามีพรรณนาภาพสะท้อนของมารและซาตานที่แสดงออกมาในลักษณะที่เหมือนกันในแง่ที่เป็นตัวที่คอยเป็นตัวอุปสรรคขัดขวาง เป็นตัวตัดรอนโอกาสทำลายโอกาส เป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์หวนดลัว เป็นความตายมาสู่มนุษย์ เป็นผู้หลอกลวง เป็นผู้กระตุ้นผลักดันให้มนุษย์ทำความชั่ว เป็นผู้ทำให้มนุษย์มีติดบอดทางจิตใจและความหลงยึดติด ส่วนในแง่ที่ต่างกันนั้นคือการนำโรคภัยมาสู่มนุษย์ซึ่งพุทธศาสนาเถรวาทมีมุมมองที่ว่าเรื่องโรคนี้เป็นการเกิดขึ้นเองตามหลักกล่าวคืออันกล่าวถึงกำเนิด 5 ว่า นิยาม 5 (กำหนดอันแน่นอน, ความเป็นไปอันมีระเบียบแน่นอนของธรรมชาติ, กฎ) 1. อุตุนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับอุณหภูมิ หรือปรากฏการณ์ธรรมชาติต่างๆ โดยเฉพาะดินน้ำอากาศ และฤดูกาล อันเป็นสิ่งแวดล้อมสำหรับมนุษย์ 2. พืชนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการสืบพันธุ์ มีพันธุ์กรรมเป็นต้น) 3. จิตตนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการทำงานของจิต) 4. กรรมนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ คือ กระบวนการให้ผลของการกระทำ) 5. ธรรมนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับความสัมพันธ์และอาการที่เป็นเหตุเป็นผลแก่กันแห่งสิ่งทั้งหลาย) ส่วนมุมมองของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกมองว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยฝีมือของซาตาน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

- 1) ควรนำหลักธรรมจากเรื่องภาพสะท้อนของมารไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนและกิจกรรมอบรมต่างๆ ของพุทธศาสนาเพื่อรู้เท่าทันมาร
- 2) ควรนำหลักธรรมจากเรื่องภาพสะท้อนของซาตานไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนและกิจกรรมอบรมต่างๆ ของศาสนาคริสต์เพื่อรู้เท่าทันซาตาน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบเรื่องภาพสะท้อนของมารในพุทธศาสนาเถรวาทกับมารในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

2) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบเรื่องภาพสะท้อนของมารในพุทธศาสนาเถรวาทกับมารในศาสนาอิสลาม

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม แผนกพระคัมภีร์. (2014). *พระคัมภีร์คาทอลิก ฉบับสมบูรณ์*. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสตศาสนธรรม.
- คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อพระคัมภีร์. (2002). *พระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาใหม่*. นครปฐม: สำนักมิสซังคาทอลิก.
- นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์. (2552). *วิเคราะห์ปัญหาสำคัญในสังคมไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บาทหลวงวุฒิเลิศ แห่ล้อม. (2555). *หลักธรรมคำสอนคาทอลิก*. พิมพ์ครั้งที่ 3. เชียงใหม่: สำนักมิสซังคาทอลิกเชียงใหม่.
- ปานทิพย์ ศุภนคร. (2517). *ศึกษาวิเคราะห์เรื่องปัญหาความชั่วร้ายในปรัชญาฝ่ายคริสต์*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระมหาวิชัย กิตติวณโณ (เสาพะเนา). (2555). *การศึกษาเรื่องมารในคัมภีร์พระพุทธศาสนาพุทธเถรวาท*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2556). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 26 กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พัชรี วชิระนิเวศ. (2544). *การศึกษาเปรียบเทียบคำสอนและทัศนะเรื่องมารตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกของศาสนาพุทธ และคัมภีร์ไบเบิลในศาสนาคริสต์*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พิษณุ อรรถมัญญ. (1991). *คัพพานุกรมพระคัมภีร์ฉบับรวมเล่ม*. กรุงเทพมหานคร: สุริยบรรณ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2552). *พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสาทุก ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วรยุทธ ศรีวรกุล. (2541). ปัญหาเรื่องความชั่วร้ายกับการมีอยู่ของพระเจ้า. *วารสารแสงธรรมปริทัศน์*. 22(2), 91-104.
- สุทธินันท์ วรากรณ์สวัสดิ์. (2556). *มารหรือปีศาจในศาสนาต่างๆ*. เชียงใหม่: ทัพย์อักษรการพิมพ์.
- อิศราพร พร้อมเพรียงพันธุ์. (2545). *ชาตานิเวรณกรรมตะวันตกและมารในวรรณกรรมไทย*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

